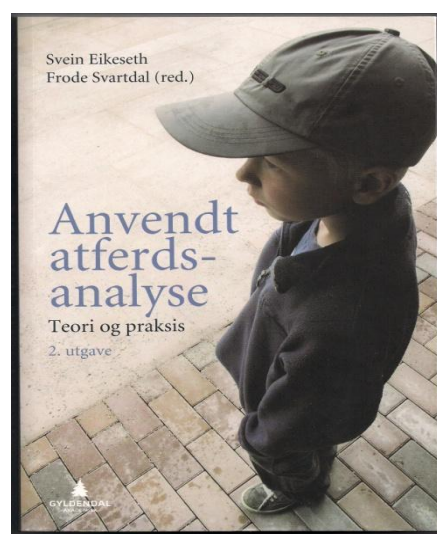
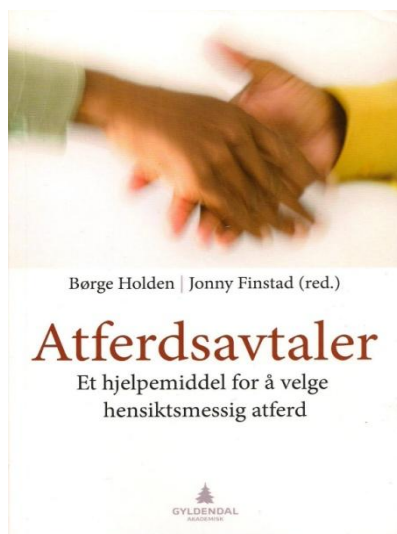

BBC 13: ATFERDSANALYTISK LITTERATUR, LIKESTILLING OG PSYKOLOGI

Jeg tenkte å åpne denne BBC-en med et seriøst faglig innspill, og det ser faktisk ut som jeg skal klare å følge forsettet. Som kjent flommer det nærmest over av norsk atferdsanalytisk litteratur for tiden, ikke minst bøker. I all beskjedenhet må jeg legge til at jeg har hatt en finger med i en god del av dem. Når bøker kommer ut, er det viktig at de blir anmeldt. Gode anmeldelser i viktige kanaler er selvfølgelig aller best. I alle fall to atferdsanalytiske bøker som har kommet ut i år er faktisk anmeldt i Tidsskrift for Den Norske Legeforening, nærmere bestemt i nr. 19 av 130. årgang, side 1953. Det er sikkert mulig å finne hele anmeldelsene på nettet, men det er faktisk ikke lov å gjengi hele anmeldelser uten spesiell tillatelse. Derfor skal jeg nøye meg med å gjengi deler av dem:

Den første anmeldelsen gjelder Børge Holden og Jonny Finstad (red.): *Atferdsavtaler. Et hjelpemiddel til å velge hensiktsmessig atferd.* (216 sider. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2010. Pris NOK 299.) Anmelder Tore Gude, Modum Bad og Avdeling for atferdsfag ved Universitetet i Oslo, skriver blant annet at "Forfatterne legger i kapittel 2 frem en liste over tilstander der atferdsavtaler ikke er indisert. Da kan det virke noe selvmotsigende når det et par sider lenger ut hevdes: «Alt i alt er det liten tvil om at atferdsavtaler kan brukes i nær sagt hvilken som helst sammenheng». Det er mulig at anmelderen har et poeng, selv om vi faktisk ikke utelukket atferdsavtaler som *delløsning* overhodet, og slett ikke noen bestemt arena. Videre mener anmelderen at "Profesjonsmarkeringen i form av «redusering» av akademisk kompetanse i forhold til annen utdanning hadde vært unødvendig å markere." Her siktes det til det vi skriver om at høy formell kompetanse ikke nødvendigvis er så viktig når en skal bli flink til å utarbeide, og "drive", atferdsavtaler. Anmeldelsen avsluttes med at "Redigeringen er god, og layouten er tiltalende. De anførte innvendingene til tross, dette er en verdifull bok som mange helsearbeidere vil ha nytte av å lese. Den vil være anvendelig ikke bare for dem som kommer i kontakt med den typen klienter som er beskrevet her, men også for andre som trenger å vite om at slik tilnærming er tilgjengelig." I tillegg nevner anmelderen at mange av de kliniske eksemplene er svært verdifulle, og at de delvis har gjort inntrykk. Dette er det bare å takke og bukke for.

To bøker som har blitt tatt på alvor i en viktig publiseringskanal.

Den andre anmeldelsen gjelder Svein Eikeseth og Frode Svartdal (red.): *Anvendt atferdsanalyse Teori og praksis*. 2. utg. (518 sider. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2010. Pris NOK 598.) Anmelder Ingvard Wilhelmsen, Institutt for indremedisin ved Universitetet i Bergen, har etter min mening mange gode observasjoner, som at ”Teoridelen er dominert av definisjon og forklaring av sentrale begreper og virker for undertegnede tung og vanskelig absorberbar. Dette er en faglig dialekt som for de innvidde selvfølgelig er sterkt meningsbærende og interessant, men den krever konsentrasjon og høy motivasjon for å trenge inn i. Det finnes et utall begreper, men mange av dem benyttes lite i den praktiske delen. Jeg tror atferdsanalysen vil kunne få større faglig utbredelse om man la mer vekt på å forklare de viktigste begrepene på en mer lettfattelig måte.” Dette oppsummerer på en glimrende måte det dilemmaet vi som atferdsanalytikere daglig står i. Ikke minst poenget om at begrepene ikke brukes så mye i praksis, er jo knakende viktig! Selv har jeg landet, forhåpentligvis nokså trygt, på at det i mange sammenhenger er klokt å tone ned det tekniske språket, og snakke ett språk ”hjemme” og ett språk ”borte”. Slik boken står, har nok anmelderen helt rett i at den neppe kan bli noe annet enn en lærebok for den som virkelig kan atferdsanalyse, eller vil lære seg det, selv om dét for så vidt ikke er så lite. Videre heter det at ”De begrepene som dominerer i praksis, er operant og klassisk betinging, og begge disse er allerede inkorporert og adoptert av andre terapiretninger, f.eks. kognitiv atferdspreget terapi. Det samme gjelder til en viss grad ACT-behandling (Acceptance and commitment therapy), på norsk «Aksept- og forpliktelsesterapi», som er omtalt i et eget kapittel. Man skulle derfor tro at det var grunnlag for godt samarbeid mellom atferdanalytikere og f.eks. kognitive terapeuter. Hvis lesing av denne boken er operant atferd, vil etter min mening teoridelen kunne virke som en negativ forsterker, mens praksiskapitlene kan ha en positiv forsterkende effekt og øke sannsynligheten for at leseren vil ønske å lære mer om atferdsanalysen. Forfatterne gir en grundig innføring i atferdsanalysens teoretiske grunnlag og en praktisk og nyttig oversikt over den kliniske anvendelsen.” Alt i alt skal vi ikke klage på dette, heller.

I tillegg er jeg imponert over at bøkene overhodet er anmeldt i en slik kanal, og at leger som ikke har bøkens temaer som sine hovedfelt, går løs på oppgaven og attpåtil kommer med svært konstruktive tilbakemeldinger. Uten å generalisere, har jeg selv opplevd at blant annet Tidsskrift for Norsk Psykologforening ikke holder seg med like pålitelige anmeldere! Jeg må også legge til at det ikke regnes som god tone å polemisere mot anmeldelser. Terskelen for at en forfatter skal ta til motmæle, er faktisk temmelig høy. I dette ligger det også at anmeldelser skal skrives i en respektfull tone, og at bøker i alle fall et stykke på vei skal anmeldes på sine egne premisser.

For øvrig er det bra at anmelderen av den sistnevnte boken ikke har kommentert omslaget. Det er jo dystre greier, og det må kunne gå an å bruke en mer livskraftig illustrasjon! Vi får uansett håpe at det er *indikasjoner* for atferdsanalytisk behandling, og ikke *resultater* av den, designeren vil ha fram. Da Jonny Finstad og jeg skulle velge ut omslag til boken om atferdsavtaler, var ett av forslagene at en tilsynelatende blodfattig og hasjrøykende person skulle ”pryde” omslaget. Det klarte vi heldigvis å styre unna, og vi fikk noe mer livsbejaende og oppbyggelig. Ellers kan jeg anbefale bokskrivning på det varmeste. Det meste som måtte finnes av fritidsproblemer forsvinner i alle fall som dagslys i november.

Da er det tid for å komme inn på noe som ikke er fullt så tørt. I den forbindelse hadde jeg en ytterst skremmende opplevelse her i høst. Stikkord for tildragelsen kan være biologi, kjønn og sosial konstruksjonisme, altså debatten som ”raste” sist vinter, da den ene ”kjønnsforskeren” og ”homoforskeren” – det er særlig suffikset ”forskeren” som fortjener hermetegn – etter den andre sto fram og dummet seg ut på TV med den ene påstanden mer komisk og ubegrunnet enn den andre. Nærmere bestemt hadde det seg slik at jeg under en spasertur i ”Guds frie natur” på mine hjemtrakter, møtte en ca. fire år gammel gutt og det som etter alt å dømme var hans mor. Gutten må tydeligvis ha sagt noe fryktelig galt akkurat da jeg

skulle til å passere dem. I alle fall ble han skikkelig irettesatt av den myndige, unge damen – virkelig det som psykoanalytikere kunne kalle en ”kastrende kvinne”, om enn ikke i *helt* bokstavelig forstand. Replikken som smalt som et piskeslag fra morens munn, var at ”Det fins ikke noe som heter jente- og guttefarger.” Gutten prøvde tydeligvis å ta til motmæle, for like etter ble utsagnet gjentatt omtrent ordrett. Så ble det stille, og gutten gikk kanskje over til å tenke alvorlig kjønnsdiskriminerende tanker for seg selv. Dét er fortsatt lovlig, så vidt jeg vet, selv om slik kontrarevolusjonær virksomhet nok synger på siste verset. Min første refleksjon var å synes virkelig synd på gutten. Han ble liksom så brått stille, som når vi blir såret av en overraskende kommentar. Så ble jeg litt irritert. Endelig ble jeg imponert over gutten. Han har helt sikkert blitt tutet ørene fulle av det samme i barnehagen, som jo er på nippet til å bli obligatorisk i Huitfeldt- og Lysbakkenland. Til tross for all indoktrineringen, hadde han ikke gitt opp sin romantiske drøm om at kjønnene er forskjellige. Ellers hadde det nok ikke nyttet å gå til barnevernet – morens holdning er jo helt forenlig med offisiell norsk politikk, enda norsk feminisme bare er blåbær i forhold til skikkelig svensk ”män är värre än djur”-feminisme. Jeg lurer også på hva som blir det neste. Er det snart over og ut også med egne jente- og gutte navn? Kjønnsløse veiarbeidervesener er i alle fall på full fart inn på trafikkskiltene langs veiene våre. Hvis jeg skal ta litt i, synes jeg at det hele minner om forsøket på å lage ”sovjetmennesket”, eller kulturrevolusjonen i Maos Kina, for å ta enda mer i. Hvor vellykkete var disse eksperimentene?

Ikke en flyvertinne i Norwegian,
men statsråd Huitfeldt

Ikke en kjekk marineoffiser,
men statsråd Lysbakken

Uansett får situasjonen meg til å tenke på en gammel sketsj av Benny Hill, en komiker som neppe er helt stueren i dag, ikke minst fordi han omga seg med et kobbelt av mer eller mindre unge skjønnheter, som han kalte Hill's Angels. I den forbindelse må det opplyses at damefokuset i hans sketsjer var en gedigen selvironi over hans egen hjelpeløshet overfor det annet kjønn. Han fant aldri kjærligheten, og det nærmeste han kom var en funksjonshemmet kvinne som han trillet rundt på i hennes rullestol. Han gjorde et forgjeves forsøk på å testamentere sin formue til henne, men griske slektninger stakk av med alt sammen, det vil si over 100 millioner, etter at han døde den 18. april 1992. Ellers er det jo utrolig at det går an å ha så mye penger, og så lite drag på damene! Men for å komme tilbake til sketsjen: Benny

Hill står ved foten av trappen og ser opp mot andre etasje, der husets tenåring gjør seg klar til å gå ut. Den bekymrede familiefaren roper opp trappen: "I will never let you go out, wearing that miniskirt and with all that makeup on your face! Do you hear me, *Malcolm*?". I dag er imidlertid sketsjen høyst realistisk, i den grad foreldre overhodet kan legge seg opp i barns bruk av sminke og klær. Da får de vel barneombudet og Redd Barna på nakken. At slikt skal være reservert jenter, er vel også passé.

Her "trenger man ikke å være psykolog" – som om psykologer ser slikt bedre enn andre gjør – for å se at det mannlige innslaget, altså Benny Hill, ikke helt er situasjonens herre sammen med nærhetssøkende kvinner.

Når jeg så til det grader har avslørt at jeg ikke er helt PK (politisk korrekt), og det er neppe første gangen, kan jeg vel like godt legge til en svensk grovis som jeg fant i et Konk fra 1969:

Och så var det flickan som plötsligt rusade upp ur sängen och skrek "BINGO!".

– Varför skriker du så, undrade hennes kille.

– Man ska det när man fått fem nummer i följd.

Svensk humor fra 1960-tallet, den moderne grovisens barndom. Fra det legendariske magasinet Konk, der det også var reklame for Polets billigste brennevin, Korvett: "Så godt at det er gøy å være fyllasjuk."

For øvrig betyr å være politisk korrekt for det første å ha de riktige meningene. Men hvem definerer hvilke meninger dette er? Jo, stort sett en kulturell og akademisk elite, helst et stykke ute på venstresiden, som skal ha oss til å mene de rette tingene, særlig om likestilling,

innvandring, kriminalitet, barneoppdragelse og USA. Det er vel overflødig å gå nærmere inn på hvordan meningene skal ta seg ut. Hvilke psykologiske skoleretninger vi skal være tilhengere av, ligger nok litt utenfor kjerneområdene som eliten vil disiplinere oss på, men å være atferdsanalytiker er nok snarere PU (politisk ukorrekt) enn PK. Klimaet har imidlertid blitt betydelig bedre, og det er kanskje klokest å la de siste restene av urimelig motstand mot atferdsanalyse lide en stille død. Jeg kan likevel ikke dy meg for å trekke fram et ekstremt eksempel på fiendtlighet mot atferdsanalyse, fra USA, rett og slett fordi jeg synes at det er temmelig komisk. Titt bare på følgende artikkelreferanse:

Helmrath, P. S. (1985, December). Behaviorism: The Nazi model. *AAMD Region X Reporter*, 8, 1.

Sterke påstander, trolig sterkere enn forfatteren kan begrunne, i et tidsskrift som utgis av en lokalavdeling av et av USAs svar på NFU, vår venn Gitlesens bastion. Jeg har artikkelen, hvis noen er interessert. Et av poengene i artikkelen er at toalettrening er et klart uttrykk for nazistisk tankegods!

Neida, å ha en identitet som atferdsanalytiker er ikke det største problemet, selv om det kan skyldes en langvarig tilvenning som har ført til en slags nummenhet. Da har jeg kanskje større problemer med min identitet som psykolog. Det skyldes ikke bare at jeg ikke føler meg spesielt hjemme i psykologkretser. Jeg har tidligere vært inne på at psykologer tildels har ufortjent høy status, og at utdanningen kanskje gir en uttelling som er i største laget. Psykologi som vitenskap er heller ikke verdens mest presise. Jeg får gjengi hva en medstudent sukket en gang vi skulle dele eksamenslokale med meteorologistudentene: ”Jaja, de har vel samlet de omtrentlige vitenskapene på ett sted!”. Nå er ikke psykologien den eneste litt lite eksakte vitenskapen. Blant annet pedagogikk er unektelig også en sterk kandidat, selv om sistnevnte neppe gir de samme privilegier som psykologien. Jeg er imidlertid så gammel at jeg kan huske tiden da psykologer hadde et heller tvilsomt rykte. Bevisst profesjonspolitik, at det har blitt færre av de mest livsfjerne 68-erne som skulle helbrede alt og alle på obskurt vis, og en generell bedring av klinisk praksis, har nok bidratt til dette. Jeg fristes likevel til å gjengi Skinners spissformulering om at Platon og Aristoteles ikke hadde skjønt et kvekk på en kongress for matematikere og fysikere i våre dager. Hadde de imidlertid møtt en forsamling av nåtidens pedagoger og psykologer, kunne de ha diskutert på lik linje! Psykologi er som kjent en vitenskap der bare en mindre del av litteraturen krever særlige forkunnskaper for å kunne leses.

Mitt litt skeptiske syn på psykologi får meg også til å komme inn på at det ikke bekymrer meg nevneverdig at psykologprofesjonen er under et visst press når det gjelder tittel og medlemskap i fagforening. Nå kommer det flere og flere på arbeidsmarkedet som har mastergrader i psykologi. Psykologene er ikke helt enige om hvordan disse skal møtes, og er heller ikke alene om å bestemme hvor de nye skal plasseres i landskapet. Kanskje de vil få psykologtittel, i alle fall hvis de får praksis, og medlemskap i psykologforeningen? Noen psykologer er avvisende, mens andre er langt mer ”inkluderende”. En fordel med en åpning av psykologyrket, etter min mening, er at psykologistudiet har blitt ekstremt vanskelig å komme inn på. Jeg synes oppriktig synd på unge som har lyst til å bli psykolog, og for eksempel arbeide med barn, og som må ta til takke med mindre ”statusgivende” utdanninger. En trøst jeg pleier å bruke, er at andre utdanninger i praksis åpner for å arbeide med mye av det samme som psykologer gjør. På mange arbeidsteder går oppgaver langt på vei på tvers av

utdanning og tittel, ikke bare i den forbilledlige Habiliteringstjenesten i Hedmark, selv om ”Diagnosene mine får dere aldri”. Så langt lønnes psykologer en del bedre enn for eksempel folk med mastergrad, men det er kanskje håp om en viss utjevning her også? Selv skal jeg i alle fall ikke klage over den arbeidssituasjon og de øvrige betingelser som utdanningen har gitt meg, selv om det selvfølgelig er høyst fortjent i *mitt* tilfelle. Lønn er for øvrig viktigst for enslige. To unge som vil bygge et livsvarig forhold sammen, og som ikke skiller seg ved første lille korsvei, trenger ikke så veldig høy inntekt hver for seg for å komme til velstand!

Alt i alt kan jeg altså ikke si annet enn at jeg er uhyre takknemlig. Det eneste aberet er de skremmende turene over skogen, selv om jeg står fritt til å søke andre jobber...

Psykologutdanning, mastergrad eller hva? Studier og utdanning er ikke alt, ifølge Storm P!

Da hører dere fra meg midt i desember eller så, hvis alt går bra. Jeg håper at jeg da kan bringe siste nytt om hvor langt kommunale myndigheter har kommet i arbeidet med å bevare et kjent og etter min mening høyst verneverdig julekulturminne i Odalen. Kanskje ikke en utpreget viktig sak akkurat for lokallaget, men likevel. Atferd er ikke alt...

Ha en fin førjulstid. Husk at få ting skaper så fin julestemning som en tur til det svenske systembolaget, og dets fine utvalg av juleøl, med påfølgende konsum i passende porsjoner. I den forbindelse minnes jeg Kåre Siems julekalender, fra tiden da en ølkasse inneholdt 24 flasker: Kjøp en kasse juleøl, og drikk en flaske hver dag fra 1. desember. Når kassen er tom, er det jul!

Vi snakkes!